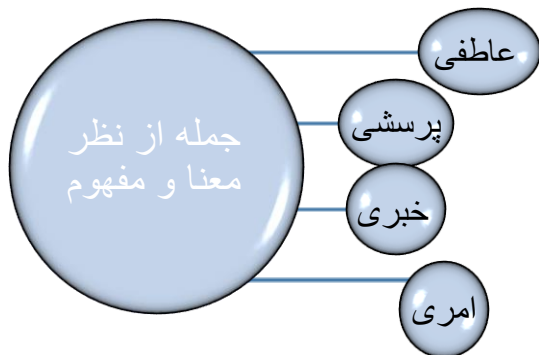

به نام خدا

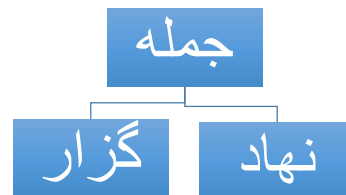
جزوه دستور و آرایه ادبیات فارسی پایه

جمله: به جمع چند کلمه که مفهوم یا پیامی رو از نویسنده به خواننده انتقال می دهد

اعضای جمله : نهاد + گزاره

مثال : علی آمد : علی نهاد + آمد گزاره

شبه جمله : گروهی از جملات که خود به تنهایی معنای مستقلی دارند

منادا : کلمه ای که مورد ندا قرار میگیرد مثال : ای نام تو = ای ندا + نام تو منادا

اصوات : واژه هایی که حالت های درونی انسان را بیان می کنند : شگفتا، مرحبا، آفرین و.....

جمله از نظر ادبی و زبانی

زبانی فقط به انتقال پیام توجه دارد ولی ادبی علاوه بر انتقال پیام به زیبایی جمله نیز توجه دارد

نظم = سخنی که دارای وزن و آهنگ است (منظوم)

نثر = سخنی که دارای وزن و آهنگ نباشد (منثور)

مصراع = نصف یک بیت

قافیه = به واژه هایی که معمولا آخر مصراع می آیند و یک حرف یا چند حرف آخر آنها مشترک است

ردیف = هر گاه دو کلمه یا چند کلمه در دو مصراع که از لحاظ نوشتار و تلفظ عینا شکل هم باشند. به شعر ردیف دار مردف میگویند

قافیه در شعر الزامی است ولی ردیف در شعر الزامی نیست

خیال روی تو چون بگذرد به گلشن چشم   مصرع ، گلشن و روزن : قافیه

دل از پی نظر آید به سوی روزن چشم   چشم : ردیف

قالب های شعر : شکلی که قافیه به شعر می بخشد

1- غزل : موضوع عارفانه و عاشقانه

*----- *-----

غزل سرایان معروف: فرخی انوری، حافظ و .....

*----- +-----

*----- ؟-----

2- قصیده : شکل گرافیکی آن مانند غزل که در بالا به آن اشاره شد تفاوت ها : تعداد ابیات بیشتر از غزل ، محتوای آن

محتوای قصیده : مدح شاهان ، وصف طبیعت ، گاهی پند و اندرز قصیده سرایان معروف: رودکی ، منوچهری، عنصری

*----- *-----

3- مثنوی : بیشترین استفاده در داستان سرایی ، حماسی ، تعلیمی

+----- +-----

مثنوی سرایان معروف: نظامی، مولانا، عطار، فردوسی

؟----- ؟-----

4- ترکیب بند : مجموعه ای از چند غزل و قصیده که در یک وزن ولی در قافیه های گوناگون سروده شده

تفاوت ترکیب بند و ترجیع بند در این است که بیت وسط در ترکیب بند متفاوت است ولی در ترجیع بند یکسان است

ترکیب بند سرایان معروف : محتشم کاشانی، وحشی بافقی، عبدالرزاق اصفهانی

&----- &-----

&----- &-----

&----- &-----

&----- &-----

&----- &-----

@----- @-----

@----- @-----

5- ترجیع بند : ترجیع بند یا بندگردان غزل های چند بیتی که هم وزن هستند تشکیل شده و برای اتصال این غزل ها به یکدیگر از یک بیت تکراری استفاده می نماید. بیت ترجیع با قافیه ای ویژه و لفظ و معنی یکتا تکرار می گردد. این بیت بند ترجیع یا بندگردان نامیده می شود. به هریک از غزل ها، خانه یا رشته گفته می شود. هر خانه از ۵ تا ۲۵ بیت (گاه کمتر یا بیشتر) تشکیل شده. معروفترین ترجیع بندها از هاتف اصفهانی و سعدی است

%----- %-----

%----- %-----

%----- %-----

%----- %-----

%----- %-----

x----- x-----

x----- x-----

\$----- \$-----

\$----- \$-----

\$----- \$-----

\$----- \$-----

\$----- \$-----

#----- #-----

#----- #-----

تفاوت ترجیع بند با ترکیب بند در بیت های وسط که با فلش علامت زده ام است

در ترکیب بند طبق الگوی گرافیکی متفاوت است ولی در ترجیع بند این بیت ها (بیت های وسط)

با هم یکسان هستند

"قطعه: شعری است که معمولاً مصراع های اولین بیت آن هم قافیه نیستند ولی مصراع دوم تمام ادبیات آن هم قافیه اند. طول قطعه دو بیت یا بیشتر است

*----- ؟-----

قطعه را بیشتر در بیان مطالب اخلاقی و تعلیمی بکار می برند.

+----- ؟-----

قطعه سرایان معروف: رودکی ، ابن یمین ، پروین اعتصامی

@----- ؟-----

شعر نو : شعر نو فارسی گونه ای از شعر نوگراست و عنوانی در برابر شعر کهن است. از آنجا که در وزن عروضی و قالب از شعر کهن سنتی پیروی نمی کند این نوع شعر را شعر نو می نامند. شعر نو شامل قالب های نیمایی و سپید و موج نو است و در قالب های

دیگر بر اساس توجه شاعر به زبان و مفاهیم روز، عنوان «نو» به عنوان پسوند به نام قوالب افزوده می‌شود. مانند غزل نو. منظومه افسانه اثر نیما یوشیج را سر آغاز شعر نو می‌دانند.

شعر نو سرایان معروف: نیما یوشیج، سهراب سپهری، مهدی اخوان ثالث

1- نیمایی: شعر نیمایی سبکی از شعر معاصر فارسی است که نخستین نمونه شعر نو در ادبیات فارسی بوده و برآمده از نظریه ادبی نیما یوشیج شاعر معاصر ایرانی است.

ویژگی شعر نیمایی: وزن عروضی دارد اما جای قافیه‌ها مشخص نیست

- نیمایی سرایان معروف: نیما یوشیج، اخوان ثالث، فروغ فرخزاد، رضا براهنی

2- سپید: شعر سپید یا شعر شاملویی گونه‌ای از شعر نو فارسی است که در دهه سی شمسی و با مجموعه هوای تازه از شاملو ظهور پیدا کرد

ویژگی شعر سپید: این قالب شعری فاقد وزن عروضی است و ظاهری نثرگونه دارد. سطرها مساوی نیستند و قافیه نیز اگر در آن به کار رود، جای مشخص ندارد
سپید سرایان معروف: شاملو، فرخزاد

3- شعر موج نو گونه‌ای از شعر معاصر است که مقید به عروض و قافیه یا ریتم کلامی نیست

ویژگی های شعر موج نو: ز ویژگی های بارز آن بهره گیری از رموزارگی و سمبولیسم است. این نوع شعر نه وزن دارد، نه قافیه دارد و نه تساوی مصرع در آن رعایت می شود. تنها چیزی که آن از متون منثور جدا می کند دارا بودن صور خیال است. عده ای از اساتید اصلا موج نو را به عنوان شعر قبول ندارند. ولی عده ای هم از صاحب نظران ادبیات موج نو را در طبقه بندی اشعار ذکر کرده و آن را عمدتاً از متفرعات شعر سپید می دانند.

موج نو سرایان معروف: بیژن الهی و احمد رضا احمدی

دیکشنری واژه ها

جمله	پرسشی	نظم	غزل	دوبیتی
شبه جمله	گزاره	نثر	قصیده	رباعی
منادا	نهاد	مصرع	مثنوی	شعر نو
خبری	ادبی	قافیه	ترجیع بند	
عاطفی	زبانی	ردیف	ترکیب بند	
امری	شعر	بیت	قطعه	

دستور زبان قسمت 2

اجزای اصلی جمله :

(نهاد ، مفعول ، متمم ، مسند ، فعل) اجزای اصلی جمله هستند .

نهاد و گزاره : هر جمله‌ای که می‌شنویم یا می‌خوانیم، از دو بخش تشکیل شده است که نهاد و گزاره نام دارند. به طور کلی، هر جمله خبری را درباره کسی یا چیزی بیان می‌کند. با توجه به همین نکته می‌توان نقش نهاد و گزاره را در جمله تعیین کرد. «نهاد» همان چیزی یا کسی است که درباره آن خبر می‌دهیم. «گزاره» نیز آن خبری است که درباره نهاد بیان می‌کنیم. علی با اسب آمد

علی : نهاد
با اسب آمد : گزاره

متمم: به کلماتی که پس از حروف اضافه حروف اضافه ی پرکاربرد : به - با - بی - از - در - برای - درباره ی - اندر (می آیند و معنای جمله را تمام می کنند متمم می گویند . پس فعل جمله به آن ها نیاز دارد و بدون آن جمله ناقص است . به این نوع متمم ، متمم فعلی یا اجباری نیز می گویند.

او به دوستش کمک میکند = دوستش : متمم

مفعول : مفعول گروه اسمی است که پس از آن نشانه " را " بیاید یا بتوانیم این نشانه را به آن بیفزاییم .
توجه : هرگاه بخواهیم مفعول را در جمله بیابیم ، از فعل جمله سوال می شود "چه کس را " یا "چه چیزی را " جوابی را که همراه با را بیاید، مفعول می گوئیم .

مهدی کتابهایش را خواند؛ مهدی چه چیزی را خواند : کتابهایش را خواند در نتیجه کتابهایش مفعول است

مسند: گروهی از کلمات هستند که همراه افعال اسنادی می آیند . افعال اسنادی عبارتند از: است(هست)، بود(به معنای باشد) ، شد،

گشت(می گردد) و گردید و مشتقات آنها. برای به دست آوردن مسند به فعل اسنادی میگوییم چطور شد ؟ چگونه شد؟

مثال : هوا گرم شد. هوا چگونه شد؟گرم=مسند

نهاد:هوا مسند :گرم فعل اسنادی : شد

جمله یک جزئی:

اگر جمله فقط یک فعل باشد و معنای کامل را به شنونده برساند و شنونده منتظر کامل شدن جمله نباشد می گوییم جمله یک جزئی است .
مثال : رفت (فعل) شنونده می داند کسی رفته است یعنی او رفت .

جمله دو جزئی :

این نوع جملات از دو قسمت نهاد و فعل تشکیل می شود و گزاره این جمله تنها فعل می باشد .
مانند : علی آمد .

نهاد : علی
گزاره : آمد (فعل)

جمله سه جزئی :

هرگاه جمله تشکیل شود از نهاد و گزاره شامل (فعل جمله همراه با مفعول یا مسند یا متمم بیاید) یعنی: (نهاد+ مفعول + فعل ، نهاد+ متمم+ فعل ، نهاد+ مسند+ فعل) می گوییم جمله سه جزئی است .

مثال : او کتاب را خرید . (نهاد + مفعول + فعل)

نهاد: او
مفعول: کتاب را
فعل: خرید .

مثال : علی با دشمن جنگید. (نهاد + متمم + فعل)

نهاد : علی
متمم : با دشمن
فعل : جنگید .

مثال: ایران سرزمین دلیران است. (نهاد + مسند + فعل اسنادی)

نهاد : ایران
مسند : سرزمین دلیران
فعل : است

جملات چهار جزئی :

در این نوع جملات گزاره شامل مفعول و متمم و فعل می شود . (نهاد+مفعول + متمم +فعل)
مانند : او کتاب را از کتاب فروشی خرید .

نهاد : او
مفعول : کتاب را
متمم: از کتاب فروشی
فعل : خرید

مباحث تکمیلی

فاعل : به کسی گفته می شود که کاری را انجام می دهد یا حالتی را می پذیرد.

قید : کلمه ای که به مفهوم فعل چیزی افزایش میدهد و آگه از جمله حذف کنیم اتفاقی برای جمله نمی افته

قید انواع مختلفی دارد

زمان : دیروز؛ امروز؛ پریروز.....
مکان : خانه؛ مدرسه .....

مقدار : کم؛ زیاد .....

پرسشی : کی؟ چرا؟ چون؟ کجا؟
آرزو : امیدوارم، الهی، آرزومندم

بهترین راه پیدا کردن قید کلمه ای که آگه تو جمله حذف کنیم برای جمله اتفاقی نمی افتد

معلم امتحان سختی گرفت
معلم امتحان گرفت

سختی : قید حالت چون وقتی از جمله پاکش کردیم اتفاقی برای جمله نیفتاد

مهدی اخوان